

Το νέο τουρκικό αφήγημα για την αποστρατιωτικοποίηση των ελληνικών χωρικών υδάτων

του Δημητρίου-Μερκουρίου Κόντη*

Περίληψη-Εισαγωγή

Το νέο τουρκικό αφήγημα για την αποστρατιωτικοποίηση μετατοπίζεται σταδιακά τα τελευταία 2 χρόνια από την κλασική επιχειρηματολογία περί παραβίασης της Συνθήκης της Λωζάννης (1923) και της Συνθήκης των Παρισίων (1947) προς μια **ρητή απαγόρευση στρατιωτικών δραστηριοτήτων στα ελληνικά χωρικά ύδατα είκοσι τριών ελληνικών νησιών του Αιγαίου**. Αυτό αποτυπώνεται στη NAVTEX TURNHOS 0880/25 (Σεπτέμβριος 2025), η οποία δηλώνει ότι τα νησιά αυτά τελούν υπό «μόνιμο καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης» και ότι «δεν πρέπει να διεξάγονται στρατιωτικές δραστηριότητες στα χωρικά τους ύδατα». Η 0880/25 εκδόθηκε αμέσως μετά την αιφνιδιαστική άσκηση ετοιμότητας των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων και την αρχική τουρκική NAVTEX για έρευνες του «*Piri Reis*».

Σε αντίθεση με τις παλαιότερες NAVTEX (π.χ. του 2020), που μιλούσαν γενικά για “*violation of demilitarized status*”, η νέα διατύπωση εισάγει ρητά την ελληνική αιγιαλίτιδα ζώνη στο ζήτημα της αποστρατιωτικοποίησης, επιδιώκοντας έτσι τη δημιουργία εθιμικού προηγούμενου μέσω επαναλαμβανόμενων τουρκικών αναγγελιών. Με αυτόν τον τρόπο η Άγκυρα επιχειρεί να αποδομήσει τη σταθερή ελληνική θέση ότι η αποστρατιωτικοποίηση έχει ενοχικό και πρόσκαιρο χαρακτήρα, προβάλλοντας αντ’ αυτού ότι πρόκειται για διαρκές, μόνιμο καθεστώς που συνδέεται με την ασφάλεια της Τουρκίας και τις διαδοχικές αποφάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων (1914, 1923, 1947).

Τι έλεγαν παλαιότερα οι Τούρκοι (2015–2020)

Το 2020, οι τρεις τουρκικές NAVTEX 1471/20, 1472/20, 1473/20 απαντούν σε ελληνικά μηνύματα NAVTEX κατηγορώντας την Ελλάδα ότι παραβιάζει το αποστρατιωτικοποιημένο καθεστώς, “*violation of demilitarized status*”, για Χίο, Σάμο, Λήμνο, Σαμοθράκη, Ικαρία, κ.α., χωρίς όμως ρητή διατύπωση που να απαγορεύει «στρατιωτικές δραστηριότητες στα χωρικά ύδατα». Επίσης, ενδεικτικά η TURNHOS 1471/20 αναφέρει “THE VIOLATION OF DEMILITARIZED STATUS OF CHIOS AND SAMOS ISLANDS SET BY THE 1923 LAUSANNE PEACE TREATY”, χωρίς ρητή μνεία για τη **μονιμότητα του καθεστώτος**, “*permanent demilitarized status*”. Παράλληλες αναφορές

εκείνης της περιόδου κάνουν λόγο για μη στρατιωτικοποιημένο καθεστώς (*non-militarised status*) της Λήμνου, αλλά όχι για “permanent demilitarized status” στο τυπικό κείμενο της NAVTEX.

Το νέο τουρκικό αφήγημα του 2024–2025

Η TURNHOS 0880/25 διακηρύσσει ότι είκοσι τρία ελληνικά νησιά «είναι υπό μόνιμο καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης» και καταλήγει: «Επομένως δεν πρέπει να διεξάγονται στρατιωτικές δραστηριότητες στα χωρικά ύδατα αυτών των νησιών», εισάγοντας ρητά την παράμετρο των χωρικών υδάτων στο κείμενο της NAVTEX. Η νέα διατύπωση συνοδεύεται από το σταθερό νομικό/συμβατικό μοτίβο των τελευταίων ετών: επίκληση της απόφασης των Έξι Δυνάμεων (1914), της Συνθήκης της Λωζάννης (1923) και της Συνθήκης των Παρισίων (1947).

Γιατί έχει σημασία και απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή

Η ονομαστική καταγραφή είκοσι τριών ελληνικών νησιών και η εισαγωγή της ρήτρας “no military activities... in the territorial waters” επιδιώκει να δημιουργήσει εθνικό προηγούμενο μέσω επαναλαμβανόμενων NAVTEX, ώστε η έννοια της «αποστρατιωτικοποίησης» να ερμηνευθεί επεκτατικά, περιλαμβάνοντας και την ελληνική αιγιαλίτιδα ζώνη, πέρα από το χερσαίο έδαφος. Η διαφοροποίηση αυτή, σε σύγκριση με τις NAVTEX του 2020, συνιστά κλιμάκωση του αφηγήματος.

Πιθανότατα η Τουρκία ανασύρει παρωχημένες διατάξεις από τη Σύμβαση περί Στενών του 1923 – ένα ξεχωριστό κείμενο από τη γνωστή Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάννης. Από τη σύμβαση συνάγεται ότι το αποστρατιωτικοποιημένο καθεστώς εκτεινόταν και στην ευρύτερη περιοχή των χωρικών υδάτων των αποστρατιωτικοποιημένων περιοχών. Στην ίδια σύμβαση, παρέχεται στην Ελλάδα το δικαίωμα διάπλου και παρουσίας του στόλου εντός των χωρικών υδάτων των αποστρατιωτικοποιημένων ελληνικών νήσων, με ρητό περιορισμό ότι τα ύδατα αυτά δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν ως βάση επιχειρήσεων κατά της Τουρκίας ούτε για συγκέντρωση ναυτικών ή στρατιωτικών δυνάμεων προς τον σκοπό αυτό.

Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι η συγκεκριμένη σύμβαση έχει μόνο ιστορική αξία, ενώ δεν έχει καμία νομική ισχύ σήμερα, καθώς **έχει αντικατασταθεί πλήρως από τη Σύμβαση του Μοντρέ του 1936**. Η Σύμβαση του Μοντρέ (1936) ήρε την αποστρατιωτικοποίηση της Λήμνου και της Σαμοθράκης, αλλά δεν τροποποίησε το άρθρο 13 της Συνθήκης της Λωζάννης, που αφορά στα τέσσερα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου (Λέσβος, Χίος, Σάμος, Ικαρία). Σε παρελθούσες διπλωματικές αναγνώσεις, το State Department και το Foreign Office έχουν αποδεχθεί ότι οι συμβατικές υποχρεώσεις της Ελλάδας έναντι της Τουρκίας, σύμφωνα με τα συμφωνηθέντα της Λωζάννης (1923), περιορίζονται στις διατάξεις του άρθρου 13. Τέλος, σημειώνεται ότι ήδη κατά τη Λωζάννη ο Ισμέτ Πασάς είχε επικρίνει τη διατύπωση του άρθρου αυτού, την οποία φέρεται να χαρακτήρισε «σχεδόν πλασματική» (almost illusory).

Αναφορικά με τη μονιμότητα του καθεστώτος της αποστρατιωτικοποίησης που αφορά στα ελληνικά νησιά, η πρόσφατη τουρκική NAVTEX ευθυγραμμίζεται πλήρως με τις τρεις επιστολές Σινιρίογλου προς τον Γ.Γ. του ΟΗΕ. Η τουρκική επιχειρηματολογία αποσκοπεί στο να αποδομήσει πλήρως την πάγια ελληνική θέση ότι η αποστρατιωτικοποίηση έχει ενοχικό και πρόσκαιρο χαρακτήρα. Κατά την τουρκική θέση, η αποστρατιωτικοποίηση των νησιών του Αιγαίου συνιστά ειδικό καθεστώς με διαρκή ισχύ, το οποίο θεμελιώνεται στη γεωγραφική εγγύτητα των ελληνικών νησιών προς τα μικρασιατικά παράλια, έχει αποφασιστεί από τις Μεγάλες Δυνάμεις προς εξυπηρέτηση της ασφάλειας της Τουρκίας και, χωρίς τη συναίνεση της τελευταίας, η Ελλάδα δεν θα είχε αποκτήσει την κυριότητα των εν λόγω νησιών.

Κατά την κρίση του «Χόρα» (Αύγουστος 1976), η Άγκυρα προσπάθησε στο παρασκήνιο των συζητήσεων στη Νέα Υόρκη να θέσει ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΣΑ) το θέμα της αποστρατιωτικοποίησης, χωρίς αποτέλεσμα. Με δεδομένο ότι τα συμφωνηθέντα της Διακήρυξης των Αθηνών φαίνεται να κλονίζονται, η ελληνική κυβέρνηση οφείλει να προετοιμαστεί για

κάθε πιθανή τουρκική ενέργεια. Αν η Τουρκία επαναφέρει το ζήτημα στο ΣΑ, απαιτείται ελληνική απάντηση με στιβαρή ιστορική και διπλωματική θεμελίωση, με αφετηρία την περίοδο 1912–1914.

Ακολουθεί η επίμαχη NAVTEX:

TURNHOS N/W : 0880/25 AEGEAN SEA – MEDITERRANEAN SEA

1. THASOS, AGIOS EFSTRATIOS, PSARA, SAMOTHRACE, LEMNOS, LESVOS, CHIOS, IKARIA, SAMOS, ASTYPALAIA, RHODES, CHALKI, KARPATOS, KASOS, TILOS, NISIROS, KALIMNOS, LEROS, PATMOS, LIPSOS, SYMI, KOS, KASTELLORIZO ISLANDS ARE UNDER A PERMANENT DEMILITARIZED STATUS IN ACCORDANCE WITH THE DECISION OF 13TH FEBRUARY 1914 BY THE CONFERENCE OF LONDON, 1923 LAUSANNE PEACE TREATY AND 1947 PARIS PEACE TREATY. THEREFORE MILITARY ACTIVITIES SHOULD NOT BE CONDUCTED IN THE TERRITORIAL WATERS OF THESE ISLANDS.
2. HOWEVER, FROM TIME TO TIME SOME STATIONS BROADCAST NAVIGATIONAL WARNINGS THAT MILITARY ACTIVITIES WILL BE CARRIED OUT IN AREAS THAT INCLUDE THE TERRITORIAL WATERS OF THE AFOREMENTIONED ISLANDS, WHICH MAY ENDANGER THE SAFETY OF NAVIGATION IN VIOLATION OF INTERNATIONAL TREATIES.
3. CAUTION IS ADVISED AGAINST SUCH ACTIVITIES THAT CONSTITUTE A VIOLATION AND MAY ENDANGER SAFETY OF NAVIGATION.

* Ο Δημήτριος-Μερκούριος Κόντης είναι υποψήφιος διδάκτορας διπλωματικής ιστορίας στη Νομική Σχολή του Α.Π.Θ.